

EVET/HAYIR

OKTAY AKBAL

77-506 D 89

Genç Muhsin Ertuğrul'u Tanımak...

26.10.87

"Eğer biz bu kadar felâketten sonra adam olmak istiyorsak uygar ulusların uydukları ilkeleri kabul etmeye mecburuz. Onların iyi dediklerine biz fena, onların beyaz dediklerine biz siyah diyecek isek, böylece hep yerde sürünmekten kurtulamayacağız."

Muhsin Ertuğrul'un 9 Kasım 1918'te 'Temaşa' dergisinde çıkan yazısında tiyatrodaki kadın sanatçıların olmayışından söz ediyor. Ertuğrul şöyle diyor:

"Avrupa'ya gider gitmez, hayır Avrupa'ya değil, Sirkeci'den trene, Galata rıhtımından vapura biner binmez, bizden başka bütün dünya milletlerinin başlığı olan şapkayı başımıza geçiriyoruz. Hatta yalnız bizim ve kadınlarımızın geçirmesi kâfi değil, Avrupa'daki bütün sefaret imamlarımız üç gün evvel çıkardıkları sarıgın yerine güzel güzel şapkalarını giyiyorlar, zevcelerini ve çocuklarını yanlarına alarak kahve, birahane, lokanta, tiyatroya gidiyorlar da, burada kadınlarımızdan biri çıkıp da çarşafıyla olsun zararı yok, bir yerde oturamıyor, tiyatroya gidemiyor. Niçin, dindarlığı mı mani? Hayır. Kocasını mı mutaassıp? Hayır. Kendisi mi istemiyor? Hayır. Ya neden? Mutaassıp kimselerden, bir de merkez kumandanından korkuyormuş!"

Muhsin Ertuğrul "taassup'un yıkılması gerektiğini yazıyor, ta 1918'te!.. Yazısını da şöyle bitiriyor:

"Hayatta yegâne temennim budur: Bu memlekette taassubun sabun köpüğü gibi sönmüş gittiğini görmek... İçimde bir his var ki daha artık çok beklemeyeceğiz. Bir gün kalbinde temaşa aşkıyla sanat hevesinden başka bir şey bulunmayan hanımlarımızdan elbet bir cesuru çıkacak ve sahneye atılarak temsile bilfiil iştirak ile senelerden beri kolumuzu budumuzu kımıldatmayan taassubun nasıl sahte bir heyulâ olduğunu ispat edecek."

İzmir Üniversitesi öğretim üyelerinden Efdal Sevinçli'nin 'Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e, Sinemadan Tiyatroya Muhsin Ertuğrul" (Broy Yayınları) adlı değerli yapıtını okurken bu yazı-

(Arkası 13 Sayfada)

EVET/HAYIR

OKTAY AKBAL

(Başarafa 2. Sayfada)

ya rastladım. 1918 yılında Muhsin Ertuğrul sahneye ilk adımı atacak kadın oyuncuyu bekliyor. Umutla, güvenle... "Hayatta yegâne temennim budur, memlekette taassubun sabun köpüğü gibi sönüp gittiğini görmek" diyor. Düşündürücü bir dilek! Aradan 70 yıl geçmiş, taassup, yani bağnazlık bu ülkede hâlâ yaşıyor, yaşatılıyor. Sabun köpüğü gibi dağılıp gitmemiş, tam tersine yoğun bir güç olmuş!.. Gerçi tiyatro sahnelerine çıkan pek çok kadını var, yaşamın her alanında görev yapan, politikaya atılan kadınlarımız var. Bütün bu gelişmeler, ilerlemeler bir gerçek... Ama bağnazlığın ve bağnazların da etkili olduğu ayrı bir gerçek!.. Sıkmabaşlı genç kızlarımızın 'hak ve hürriyet' savaşı verdikleri bir ortamda bağnazlık yok oldu sayılabilir mi?

Sevinçli'nin kitabı büyük tiyatro adamı Muhsin Ertuğrul üzerine yapılmış ilginç bir araştırma... Genç yazar, eski koleksiyonları taramış, Muhsin Bey'in 1918'lerden bu yana yayımlanmış yazılarını, konuşmalarını toparlamış. Muhsin Bey'in Almanya, Sovyet Rusya ve Amerika izlenimlerini ilgiyle okuyoruz. Doğrusu ben, bu altmış yıl önceki yazıları ilk kez görüyorum. Sinema ve tiyatro konularında çalışan bütün sanatseverlerin Muhsin Ertuğrul'un 1920'lerin başlarında yaptığı gezilerdeki gözlemlerini, izlenimlerini bu kitapta bulacaklardır. Muhsin Bey, Almanya'da, İsveç'te, Rusya'da, Amerika'da en çok tiyatro ve sinema ile ilgilenir, ama bu ülkelerin genel durumlarını da ayrıntılarıyla anlatır.

Stockholm'de, Strindberg'le ilgili bir sergiyi gezer Muhsin Bey. Yıl 1924. Serginin yöneticisi Muhsin Bey'in Türk olduğunu anlayınca şunları söyler: "Demek Türkler de Strindberg'i tanıyor! Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki kendimizi tanıtmak için ordu ile bir şehre girmeye lüzum yok. Adamlar yetiştirmeli ki milletin kafasına girsin, şehirlerine değil Dahi yetiştirmeli... İşte yalnız onların hududu yok. Yalnız onlar bâki kalıyor. Şimdi size krallığımızın adını sorsam bahse girerim ki bilemezsiniz. Fakat Strindberg Lagerlöf, onlar kimsenin başlarından taçlarını alamayacağı ölümsüz krallardır."

Muhsin Ertuğrul, 1925'te ve 1927'de Sovyet Rusya'yı gezer, sanat çalışmalarını, tiyatroları, sinema dünyasını inceler. 1928'de de Amerika'yı... Bu uzun yazıları okurken biz de Muhsin Bey'le birlikte 1920'lerin Rusya'sında, Amerika'sında geçmiş gibi oluyoruz. Özenli bir gözlemci, sanatına tutkun genç tiyatro adamının bu gezi notları bugüne bütün canlılığıyla kalmış... Sevinçli'nin bunları eski koleksiyonlardan çıkarıp kitabına alması çok yararlı olmuş...

Muhsin Ertuğrul'un 1925'teki bir yazısından bir parçayı birlikte okuyalım: "Büyük halk kitleleriyle yakından temas etmeyen sanat, ancak sanat için yapılan sanattır. Halbuki ben sanatı insanlık için, halk için yapmak isteyenlerdenim. Üç beş kişilik bir zümre için sanat yapmak devri geçmiştir. Yeni sanat herkes içindir. Yeni sanat hudutsuz bir ülkedir... Çocuklar için mektep lazım, çocuklar dahil olmak üzere halkı yükseltmek için tiyatro lazım, fakat dalağa değil kafaya hitap eden tiyatro."

Efdal Sevinçli'yi bu güzel ve yararlı kitabı için kutlamak isterim.

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

